

УДК 351:614.2-053.2(477)"2020/2025

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12\(22\)-684-692](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12(22)-684-692)

Вербицький Ігор Володимирович доктор медичних наук, професор, професор кафедри медицини невідкладних станів Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, <https://orcid.org/0000-0003-3388-5012>

Чирков Артем Борисович аспірант кафедри медицини невідкладних станів Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, <https://orcid.org/0009-0006-7685-6843>

РОЗВИТОК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТОМАТОЛОГІЧНОЮ ДОПОМОГОЮ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню розвитку забезпечення стоматологічною допомогою дітей в Україні в сучасних умовах. Визначено, що дослідження даної проблематики набуває виняткової актуальності, особливо в контексті воєнного стану в нашій державі. Так, повномасштабна російська агресія зумовила появу безпрецедентних викликів для системи охорони здоров'я. В той же час, протягом останніх років спостерігається зростання поширеності стоматологічних захворювань. Так, наукові дослідження вказують на високий рівень карієсу серед дитячого населення, який з року в рік продовжує зростати, особливо серед внутрішньо переміщених осіб. Крім цього, існують системні проблеми в сфері фінансування та організації. Так, попри включення дитячих стоматологічних послуг до Програми медичних гарантій, існують проблеми з її реалізацією та фінансуванням. Водночас варто відзначити необхідність у впровадженні новітніх стандартів та доказової медицини, оскільки вітчизняна стоматологія прагне інтегруватися у світову систему охорони здоров'я. Отже, дослідження розвитку забезпечення стоматологічною допомогою дітей в Україні в сучасних умовах відіграє критично важливу роль для наукового обґрунтування управлінських рішень, мета яких полягає у збереженні та зміцненні стоматологічного здоров'я майбутніх поколінь, що виступає невід'ємним елементом національної безпеки та післявоєнного відновлення держави.

Встановлено, що забезпечення стоматологічною допомогою дітей в сучасних воєнних умовах є недостатнім для задоволення усіх існуючих потреб. Наявна система вимагає посилення допомоги зі сторони держави та міжнародних партнерів, наприклад шляхом підвищення фінансування профілактичних програм, забезпечення матеріально-технічної бази для лікування складних випадків, а також систематичне сприяння мобільним бригадам та волонтерським

ініціативам. Тому здійснення ефективного моніторингу та гнучкого державного регулювання є визначальними для забезпечення стабільного розвитку системи та мінімізації негативних наслідків військових дій для стоматологічного здоров'я майбутнього покоління. Водночас забезпечення стоматологічною допомогою дітей в умовах воєнного стану в Україні вимагає системного балансування між наданням екстреної допомоги та підтримкою профілактичних заходів, а також активного співробітництва держави з волонтерськими та міжнародними організаціями.

Ключові слова: дитяче населення, стоматологічна допомога, дитяча стоматологія, війна, забезпечення стоматологічною допомогою дітей.

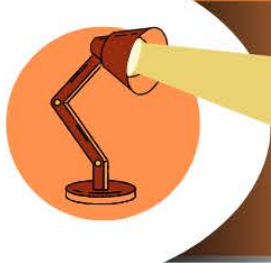
Verbitskiy Igor Volodimirovich MD,Phd,DoSci, Professor, Professor of the Department of Emergency Medicine Shupyk National University of Healthcare of Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-3388-5012>

Chyrkov Artem Borysovyc graduate student of the Department of Emergency Medicine Shupyk National Healthcare University of Ukraine, <https://orcid.org/0009-0006-7685-6843>

DEVELOPMENT OF DENTAL CARE FOR CHILDREN IN UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

Abstract. The article is devoted to the study of the development of dental care for children in Ukraine in modern conditions. It is determined that the study of this issue is becoming extremely relevant, especially in the context of martial law in our country. Thus, the full-scale Russian aggression has led to the emergence of unprecedented challenges for the health care system. At the same time, in recent years, there has been an increase in the prevalence of dental diseases. Thus, scientific studies indicate a high level of caries among the child population, which continues to grow from year to year, especially among internally displaced persons. In addition, there are systemic problems in the field of financing and organization. Thus, despite the inclusion of children's dental services in the Medical Guarantees Program, there are problems with its implementation and financing. At the same time, it is worth noting the need to implement the latest standards and evidence-based medicine, since domestic dentistry seeks to integrate into the global health care system. Therefore, research into the development of dental care for children in Ukraine in modern conditions plays a critically important role in the scientific substantiation of management decisions aimed at preserving and strengthening the dental health of future generations, which is an integral element of national security and post-war restoration of the state. It has been established that the provision of dental care for children in modern wartime conditions is insufficient to meet all existing needs. The existing system requires increased

assistance from the state and international partners, for example, by increasing funding for preventive programs, providing a material and technical base for the treatment of complex cases, as well as systematic assistance to mobile teams and volunteer initiatives. Therefore, effective monitoring and flexible state regulation are crucial for ensuring the stable development of the system and minimizing the negative consequences of military actions for the dental health of the future generation. At the same time, providing dental care to children under martial law in Ukraine requires a systematic balancing act between providing emergency care and supporting preventive measures, as well as active cooperation between the state and volunteer and international organizations.

Keywords: children, dental care, pediatric dentistry, war, providing dental care to children.

Постановка проблеми. Забезпечення високоякісної та безперешкодного доступу до стоматологічної допомоги дитячому населенню вважається найважливішим завданням охорони здоров'я кожної держави. Здоров'я ротової порожнини дітей є взаємозалежним з їхнім загальним фізичним розвитком, якістю життєдіяльності та соціальною адаптацією. В нашій державі, в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації та системних змін у медичній галузі, дана проблематика набуває особливої актуальності.

Новітні виклики, пов'язані із масовою внутрішньою міграцією населення, руйнуванням медичної інфраструктури, збільшенням психоемоційної напруги у дітей, значно перешкоджають оперативному наданню стоматологічних послуг. Водночас брак фінансування даної сфери за рахунок державного бюджету, не зважаючи на існування Програми медичних гарантій, покликано компенсувати базову допомогу, певним чином обмежує можливості для введення інноваційних технологій та профілактичних програм у повному обсязі. Активізація розвитку приватної стоматології також створює вагомий дисбаланс у доступності допомоги для різних верств населення. Тому, на сьогоднішній день існує невідкладна необхідність у проведенні комплексного дослідження поточного розвитку забезпечення дитячою стоматологічною допомогою, виявленні головних проблем та обґрунтуванні ефективних напрямів їх вирішення з метою забезпечення конституційного права будь-якої дитини на охорону здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дана проблематика висвітлювалася такими ученими М. Аряєв, Т. Борисова, А. Буратинська, О. Волосовець, Н. Гевкалюк, В. Грохотов, Л. Дудікова, М. Коробко, Л. Крячкова, В. Лапшин, О. Муквіч, Н. Орлова, М. Пинда та іншими. Аналіз досліджень вище наведених науковців вказує на те, що на забезпечення стоматологічною допомогою дітей в Україні значно впливає воєнний стан, що суттєво погіршує непросте становище з розповсюдженістю стоматологічних захворювань серед дитячого населення. Відтак, сучасні дослідження підтверджують потребу у комплексному підході до

забезпечення дитячої стоматологічної допомоги, який включає в себе державні гарантії, профілактичну роботу, введення інноваційних методів та врахування дитячих психологічних потреб в умовах російсько-української війни.

Мета статті – дослідження розвитку забезпечення стоматологічною допомогою дітей в Україні в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Розвиток забезпечення стоматологічною допомогою дітей в Україні в сучасних умовах визначається поєднанням викликів, пов'язаних із російською агресією та недостатнім фінансуванням, і позитивних тенденцій, зокрема популяризація профілактики, впровадження новітніх технологій та розвиток волонтерських ініціатив.

Основними тенденціями розвитку забезпечення стоматологічною допомогою дітей в Україні в сучасних умовах є:

1. Пріоритет профілактики. Так, сфера дитячої стоматології в Україні в сучасних умовах зосереджується на проведенні профілактичних заходів та санітарно-просвітницької діяльності, мета яких полягає в запобіганні захворюванням (передусім карієсу) з ранніх років, задля мінімізації необхідності у складному лікуванні, часто під анестезією.

2. Активне впровадження інноваційних технологій та доказової медицини. Так, спостерігається послідовне впровадження новітніх методів діагностики та лікування, застосування сучасних матеріалів та устаткування. Лікарі все більше акцентують свою увагу на принципах доказової медицини, що сприяє підвищенню якості надання стоматологічної допомоги.

3. Розвиток приватного сектору як рушійної сили прогресу. Так, більшість інновацій та якісних послуг зосереджена у приватному секторі, де клініками активно впроваджуються прогресивні світові стандарти. Це обумовлює створення певного розриву у доступності послуг між приватними та державними установами.

Здоров'я сучасних дітей характеризується тенденцією до погіршення, визначається високий рівень дитячої захворюваності, збільшення частоти переходу гострих захворювань у рецидивні, зростання кількості хронічної патології внутрішніх органів і систем. О.П. Волосовець та інші науковці окреслили основні завдання та виклики, що стоять сьогодні перед медичною спільнотою, та вказали на стратегічно важливе і пріоритетне завдання нашої держави – збереження життя та здоров'я матерів і дітей [1]. Різноманітні відхилення здоров'я, соматична патологія в дитячого населення мають виражений негативний вплив на перебіг захворювань порожнини рота, що обумовлено етіологічною, патогенетичною, морфологічною й функціональною інтеграцією всіх систем організму. Відомо, що на стан здоров'я дитини, в тому числі стоматологічного, а також на динаміку адаптаційних процесів організму впливають спадковість, стан навколишнього середовища, матеріальний стан сім'ї, житлово-побутові умови, харчування тощо. Погіршення екологічної

ситуації в Україні призвело до значного збільшення ураження карієсом зубів у різних вікових груп населення, особливо серед дітей. Так, поширеність карієсу зубів у дітей України становить 96,7% при інтенсивності ураження 5,13 зуба. Викликає занепокоєння той факт, що множинний карієс зубів все частіше виявляють у дітей 3-6-річного віку. Встановлено, що зростання частоти та тяжкості перебігу карієсу зубів і його ускладнень у дітей можуть бути обумовлені недостатньою адаптацією дитини до тривалого впливу ендо- та екзогенних стресових факторів [2, с. 77-78].

Важливість дитячої стоматології неможливо переоцінити, оскільки вона є наріжним каменем у формуванні довічних звичок щодо здоров'я порожнини рота та здоров'я загалом. Ранній дитячий досвід догляду за зубами може суттєво вплинути на здоров'я порожнини рота дитини, впливаючи на її загальний стан здоров'я та якість життя. Тому залишатися на передовій досягнень у дитячій стоматології є важливим для майбутніх стоматологів, практикуючих стоматологів, а також дослідників в системі охорони здоров'я. Дитяча стоматологія зазнала значного прогресу за останні роки, що підживлюється динамічною взаємодією наукових досягнень, технологічних інновацій та зростаючим розумінням унікальних потреб дітей у сфері здоров'я порожнини рота. Поява технологічних досягнень, докази передових можливостей лікування та вищі очікування пацієнтів щодо стандартів стоматологічної допомоги та економічних чинників ставлять нові виклики перед майбутніми стоматологами, що вимагає вдосконалення підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії в дитячій стоматології [3, с. 349].

Л. Крячкова та М. Коробко на підставі опитування ключових респондентів визначили тенденції щодо стану і змін стоматологічного здоров'я дитячого населення, чинників, що на нього впливають. За самостійно розробленою анкетною було проведено опитування 62-х ключових респондентів – фахівців, які мали достатній рівень інформованості стосовно питання, що вивчалось. Опитані респонденти визначили незадовільний сучасний стан та тенденцію до погіршення стоматологічного здоров'я дітей. При цьому звернення по лікувальну стоматологічну допомогу збільшилися, тоді як по профілактичну – переважно зменшилися. Було визначено п'ять ключових груп детермінант, що впливають на стоматологічне здоров'я дитячого населення в сучасних умовах та на 75,1 % формують його. Це медико-біологічні характеристики дитини, характеристики родини та спосіб її життя, охорона стоматологічного здоров'я, соціально-економічні детермінанти та екологічні чинники. Комплексний характер впливу різноманітних чинників на стоматологічне громадське здоров'я дітей вимагає інтегрального підходу до їх модифікації. Отримані результати свідчать про недостатню увагу до стану стоматологічного здоров'я дитячого населення з боку самого населення, системи стоматологічної допомоги і сектора громадського здоров'я. При розробці заходів для зміцнення стоматологічного

здоров'я дитячого населення потрібно врахувати необхідність поліпшення взаємодії між родиною, сімейними лікарями, лікарями-стоматологами, закладами охорони здоров'я, закладами освіти та громадського здоров'я [4, с. 8-9].

Варто зазначити, що брак уваги до стану стоматологічного здоров'я дитячого населення пов'язаний з недостатньою ефективністю профілактичних програм (виражається у низькому охопленні дітей організованими профілактичними заходами), браком фінансування (неадекватне державне фінансування, наприклад низькі тарифи Національної служби здоров'я України на дитячі стоматологічні послуги, не стимулює заклади до надання повного спектру якісних послуг), кадровими проблемами (брак кваліфікованих дитячих стоматологів, особливо у сільській місцевості, та прогалини у підготовці лікарів з дитячої психології), фрагментарність нормативно-правового забезпечення (розпорошеність регулюючих документів та брак єдиної стратегії на державному рівні), а також воєнним станом в нашій державі (в умовах війни увага системи охорони здоров'я зосереджена на екстреній допомозі, що об'єктивно зменшує пріоритетність планової стоматології).

У ході проведення дослідження В. Грохотов та Н. Орлова встановили виражену тенденцію до скорочення мережі стоматологічних закладів комунальної/державної власності та згортання обсягів наданої у них профілактичної допомоги дитячому населенню. У ході дослідження встановлено, що незважаючи на велику потребу у стоматологічній допомозі (стоматологічного лікування потребує 50% дитячого населення), впродовж останнього десятиліття вагомо скоротився обсяг профілактичної роботи, яка проводиться у закладах охорони здоров'я комунальної власності. Проте у всіх регіонах України виявлена односпрямована динаміка питомої ваги планово оглянутих лікарем-стоматологом серед дитячого населення. У переважній більшості областей питома вага оглянутих стоматологом серед дитячого населення скоротилася на половину. Найбільш несприятливі динамічні зміни даного показника відбулись у м. Києві (зниження на 77,2%) та у Закарпатській (на 76,6%) області. Незадовільний стан стоматологічного здоров'я дітей негативно позначається на стані соматичного здоров'я підростаючого покоління і становить не тільки медичну, а й актуальну медико-соціальну проблему. Вирішення даної проблеми потребує нагального відновлення профілактичної роботи у стоматологічних закладах комунальної/державної власності, а також розробки та затвердження гарантованого рівня безоплатної стоматологічної допомоги для дитячого населення України [5].

Л. Крячкова та М. Коробко виявили, що зростаючі потреби у плановому профілактичному стоматологічному обслуговуванні дітей задовольняються не повною мірою, що підтверджується збільшенням частки дітей, які потребують санації у закладах охорони здоров'я системи Міністерства охорони здоров'я України, з 48,7 до 60,8% у 2018-2022рр., водночас кількість санованих дітей за

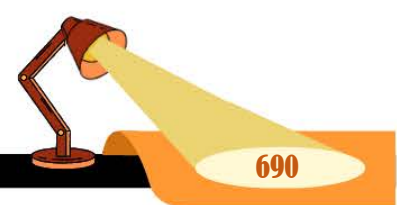

цей період зменшилася на 80,7% ($p < 0,001$). Зменшення обсягів стоматологічних послуг у державних закладах спричинило їх часткове заміщення приватним сектором. Так, кількість санованих дітей у державних закладах за 2018-2022 рр. скоротилася на 74,9% ($p < 0,001$), тоді як у приватних закладах цей показник зріс на 12,8% ($p < 0,05$), а в Дніпропетровській області – у 3,3раза ($p < 0,001$). Водночас частка дітей, які отримали санацію в приватних клініках, зростає з 80,8 до 82,6% по Україні, що свідчить про поступове перетікання пацієнтів із державного в приватний сектор через зниження доступності державних стоматологічних послуг. Зниження обсягів планової санації відбивається на збільшенні обсягів спеціалізованих стоматологічних послуг, що підтверджується збільшенням частки ускладненого карієсу серед усіх пролікованих зубів: в Україні – з 22,1 до 25,9%, у Дніпропетровській області – з 19,2 до 26,1% (2018-2022рр.) [6, с. 149-150].

Отже, проведені дослідження підтверджують, що забезпечення стоматологічною допомогою дітей в сучасних воєнних умовах є недостатнім для задоволення усіх існуючих потреб. Наявна система вимагає посилення допомоги зі сторони держави та міжнародних партнерів, наприклад шляхом підвищення фінансування профілактичних програм, забезпечення матеріально-технічної бази для лікування складних випадків, а також систематичне сприяння мобільним бригадам та волонтерським ініціативам. Тому здійснення ефективного моніторингу та гнучкого державного регулювання є визначальними для забезпечення стабільного розвитку системи та мінімізації негативних наслідків військових дій для стоматологічного здоров'я майбутнього покоління.

Висновки. Таким чином, забезпечення стоматологічною допомогою дітей в Україні, зокрема в контексті повномасштабної війни стикається з вагомими труднощами, що суттєво знижує доступність та якість послуг, особливо в районах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях. Незважаючи на труднощі, система продовжує й на далі розвиватися, пристосовуючись до сучасних реалій. Так, в державі активно розвивається програма медичних гарантій, відповідно до якої стоматологічна допомога дітям до 18 років залишається пріоритетною та покривається коштами державного бюджету. Діти мають право на безкоштовну планову та ургентну допомогу в закладах, які підписали договір з Національною службою здоров'я України. Водночас відбувається активне залучення волонтерських та міжнародних організацій, а також мобільних стоматологічних клінік до процесу надання допомоги дітям у віддалених регіонах та прифронтових територіях. Таким чином, забезпечення стоматологічною допомогою дітей в умовах воєнного стану в Україні вимагає системного балансування між наданням екстреної допомоги та підтримкою профілактичних заходів, а також активного співробітництва держави з волонтерськими та міжнародними організаціями.

Література:

1. Волосовець О.П., Лапшин В.Ф., Аряєв М.Л., Борисова Т.П., Муквіч О.М., Буратинська А.А. Педіатрія сучасності: досягнення, виклики та перспективи. *XXIII Сідельниковські читання. Педіатрія*. 2021. № 5 (61). С. 8-9.
2. Гевкалюк Н.О., Пинда М.Я. Досвід проведення психотерапевтичних заходів у пацієнтів в амбулаторії дитячої стоматології. *Здобутки клінічної і експериментальної медицини*. 2023. № 3. С. 74-80. DOI: <https://doi.org/10.11603/1811-2471.2023.v.i3.14077>.
3. Дудікова Л. Сучасні тенденції в педіатричній стоматологічній практиці та інновації в підготовці майбутніх стоматологів до професійної взаємодії в дитячій стоматології як відповідь на них. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2025. № 3 (143). С. 345-356. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2025.03/345-356>.
4. Крячкова Л.В., Коробко М.Ю. Аналіз тенденцій щодо стоматологічного стану дітей: чинники впливу та заходи для покращення (за результатами опитування ключових респондентів). *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2024. № 1 (99). С. 5-13. DOI: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2024.1.14620>.
5. Грохотов В.А., Орлова Н.М. Сучасний стан організації профілактичної стоматологічної допомоги дитячому населенню. URL: https://dspace.vnmu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10317/ACFrOgB_SpkRdvGtA6s8.pdf?sequence=1.
6. Крячкова Л.В., Коробко М.Ю. Регіональні та загальноукраїнські особливості організації стоматологічної допомоги дітям: аналітичне дослідження для розробки шляхів зміцнення стоматологічного громадського здоров'я. *Public Health Journal*. 2025. Випуск 1 (7). С. 143-152. DOI: <https://doi.org/10.32782/pub.health.2025.1.19>.

References:

1. Volosovets, O.P., Lapshyn, V.F., Ariaiev, M.L., Borysova, T.P., Mukvich, O.M., & Buratynska, A.A. (2021). *Pediatrics of today: achievements, challenges and prospects*. *XXIII Sidelnykovski chytannia. Pediatrics – XXII Sidelnikov Readings. Pediatrics*, 5 (61), 8-9 [in Ukrainian].
2. Hevkaliuk, N.O., & Pynda, M.Ya. (2023). *Dosvid provedennia psykhoterapevtychnykh zakhodiv u patsientiv v ambulatorii dytiachoi stomatologii* [Experience of conducting psychotherapeutic activities with patients in the outpatient clinic of pediatric dentistry]. *Zdobutky klinichnoi i eksperymentalnoi medytsyny – Achievements of clinical and experimental medicine*, 3, 74-80. DOI: <https://doi.org/10.11603/1811-2471.2023.v.i3.14077> [in Ukrainian].
3. Dudikova, L. (2025). *Suchasni tendentsii v pediatrichnii stomatolohichnii praktytsi ta innovatsii v pidhotovtsi maibutnykh stomatolohiv do profesiinoi vzaiemodii v dytiachii stomatolohii yak vidpovid na nykh* [Modern trends in pediatric dental practice and innovations in the preparation of future dentists for professional interaction in pediatric dentistry as a response to them]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 3 (143), 345-356. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2025.03/345-356> [in Ukrainian].
4. Kriachkova, L.V., & Korobko, M.Yu. (2024). *Analiz tendentsii shchodo stomatolohichnoho stanu ditei: chynnyky vplyvu ta zakhody dlia pokrashchennia (za rezultatamy opytuvannia kliuchovykh respondentiv)* [Analysis of trends in the dental condition of children: influencing factors and measures for improvement (based on the results of a survey of key respondents)]. *Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy – Bulletin of Social Hygiene and Health Care Organizations of Ukraine*, 1 (99), 5-13. DOI: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2024.1.14620> [in Ukrainian].

5. Hrokhotov, V.A., & Orlova, N.M. Suchasnyi stan orhanizatsii profilaktychnoi stomatolohichnoi dopomohy dytiachomu naselenniu [Current status of the organization of preventive dental care for the child population]. URL: https://dspace.vnmu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10317/ACFrOgB_SpkRdvGtA6s8.pdf?sequence=1 [in Ukrainian].

6. Kriachkova, L.V., & Korobko, M.Yu. (2025). Rehionalni ta zahalnoukrainski osoblyvosti orhanizatsii stomatolohichnoi dopomohy ditiam: analitychne doslidzhennia dlia rozrobky shliakhiv zmitsnennia stomatolohichnoho hromadskoho zdorovia [Regional and all-Ukrainian features of the organization of dental care for children: an analytical study to develop ways to strengthen dental public health]. *Public Health Journal – Public Health Journal*, 1 (7), 143-152. DOI: <https://doi.org/10.32782/pub.health.2025.1.19> [in Ukrainian].

